

включаючи науково-дослідницькі методи, експертні оцінки та судово-медичні дослідження. Вибір конкретного методу повинен базуватися на характері справи та запитах сторін.

Результати експертизи можуть значно впливати на судові рішення, тому важливо, щоб вони були об'єктивними та науково обґрунтованими. Нерідко судові рішення базуються на висновках експертів, тому необхідно забезпечити високу якість експертного дослідження.

Процесуальний порядок призначення та проведення експертизи є важливим аспектом судочинства. Він повинен бути побудований на принципах об'єктивності, незалежності та компетентності експертів, щоб забезпечити справедливість та достовірність судових рішень. Для подальшого розвитку цієї галузі необхідно постійно вдосконалювати законодавство та практику його застосування.

1. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (у редакції Наказу Міністерства юстиції України від 26.12.2012 р. № 1950/5). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення 10.05.2024).

2. Литвин О. В., Габрелян А. Ю. Правовий режим експертизи в Польщі. *«Правові системи»*. Науково-практичний електронний журнал, 2018. № 3. С. 232 – 242.

3. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*, 1994. № 28. Ст. 232.

Хирса А. В.,

здобувач вищої освіти ННІ права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Шиян А. Г.

старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО ПОМЕРЛОЇ ОСОБИ

З початком повномасштабної війни в Україні законодавець був змушений прийняти низку змін та доповнень до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [1], які спрямовані на регламентацію питань кримінального провадження в умовах воєнного стану. Зокрема, ця регламентація торкнулася учасників кримінального

провадження, повідомлення про підозру і закриття кримінального провадження.

Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» № 2462-IX від 27.07.2022 року (далі – Закон України № 2462-IX від 27.07.2022 року) [2] згадані інститути отримали такі новітні положення:

- розширено перелік суб'єктів сторони захисту. Так, окрім підозрюваного, обвинуваченого (підсудного), засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхніх захисників та законних представників, новим представником цієї сторони стала особа, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю;

- роз'яснено, що такою особою є фізична особа, яка не набула статусу підозрюваного, обвинуваченого у зв'язку з її смертю, але стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення;

- визначено, що особою, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, є фізична особа, щодо якої за результатами проведеного досудового розслідування настав випадок та існують підстави, передбачені частиною першою статті 276 КПК України для повідомлення про підозру, але якій у порядку, передбаченому статтями 276-279 КПК України, не повідомлено про підозру через її смерть.

Виходячи з викладеного, можна стверджувати, що в разі отримання під час досудового розслідування стосовно померлої особи достатньої сукупності доказів для повідомлення про підозру, слідчий, дізнавач за згодою прокурора або сам прокурор зобов'язаний скласти письмове повідомлення про підозру, зміст якого повинен відповідати вимогам ст. 277 КПК України. При цьому випадками, які потребують складення письмового повідомлення про підозру стосовно померлої особи, є ті, що визначені частиною 1 ст. 276 КПК України.

Надалі ці посадові особи повинні виконати ще й інші вимоги КПК України, які стосуються повідомлення про підозру стосовно померлої особи, а саме:

- невідкладно внести відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань про дату та час повідомлення про підозру, правову кваліфікацію кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється померла особа, із зазначенням статті (частини статті) Кримінального кодексу України;

- якщо під час подальшого досудового розслідування виникли підстави для повідомлення померлій особі про нову підозру або зміну раніше

повідомленої підозри, вони повинні виконати ті ж самі дії, які вчинювались при первинному повідомленні про підозру: скласти нове письмове повідомлення про підозру і невідкладно внести необхідні відомості щодо неї до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Якщо первинне повідомлення про підозру складалося прокурором, то нове повідомлення також повинно складатися ним же.

При цьому слід мати на увазі, що не дивлячись на виконання всіх згаданих процесуальних дій, така померла особа не може мати статусу підозрюваного чи обвинуваченого, оскільки неможливо забезпечити дотримання: а) всіх положень ст.ст. 276-278 КПК України, які слідчий, дізнавач, прокурор зобов'язані виконати при повідомленні особи про підозру (зокрема, невідкладно повідомити цій особі права, передбачені ст. 42 КПК України, на її прохання детально роз'яснити кожне із зазначених прав, вручити їй письмове повідомлення про підозру); б) всіх положень ст.ст. 290, 291, 293 КПК України, які стосуються звернення до суду з обвинувальним актом (відкриття матеріалів іншій стороні, складення обвинувального акта і реєстру матеріалів досудового розслідування, інших додатків до обвинувального акта, надання копії обвинувального акта і реєстру матеріалів досудового розслідування).

Досудове розслідування в кримінальному провадженні щодо особи, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, може завершитися закриттям кримінального провадження. Підставою для прийняття такого підсумкового процесуального рішення є новітні положення пункту 5 частини 1 ст. 284 КПК України, які також запроваджені Законом України № 2462-IX від 27.07.2022 року. Так, ними визначено, що кримінальне провадження закривається в разі, якщо померла особа, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого.

Згідно з новітніми положеннями частини 10 ст. 284 КПК України (також запроваджені Законом України № 2462-IX від 27.07.2022 року) правом ухвалити постанову про закриття кримінального провадження з цієї підстави наділений лише прокурор. До винесення такої постанови прокурор зобов'язаний надіслати одному з близьких родичів або члену сім'ї, коло яких визначено КПК України, та/або захиснику померлого письмове повідомлення, в якому: а) зазначається намір закрити кримінальне провадження у зв'язку із смертю особи; б) роз'яснюється право цим особам заявити клопотання про непогодження із закриттям кримінального провадження. У цьому взаємозв'язку вважаємо, що для вирішення питання щодо заявлення клопотання про непогодження із закриттям кримінального провадження згаданим особам прокурор повинен надіслати проєкт своєї

постанови, на підставі якої вони зможуть визначитися з необхідністю заявлення свого клопотання, а в разі його заявлення – належним чином його обґрунтувати.

Надалі події у цьому кримінальному провадженні можуть розвиватися так:

- якщо близькі родичі, члени сім'ї та/або захисник померлого не заявляють клопотання про непогодження із закриттям кримінального провадження, то прокурор його закриває;

- в разі заявлення такого клопотання прокурор зобов'язаний його розглянути у строки та порядку, передбачені статтею 220 КПК України. За результатами розгляду клопотання прокурор може його задовольнити або прийняти протилежне рішення;

- якщо прокурор відмовив у задоволенні клопотання і прийняв рішення про закриття кримінального провадження, то близькі родичі, члени сім'ї та/або захисник померлого мають право оскаржити винесену прокурором постанову слідчому судді (таке право визначається новітніми положеннями пункту 4 частини 1 ст. 303 КПК України, встановленими Законом України № 2462-IX від 27.07.2022 року);

- за результатами розгляду скарги слідчий суддя постановляє ухвалу про скасування постанови прокурора про закриття кримінального провадження або відмовляє в задоволенні скарги. Ухвала про відмову в задоволенні скарги на постанову про закриття кримінального провадження може бути оскаржена в апеляційному порядку.

Резюмуючи викладене, можна стверджувати, що викладені вище зміни та доповнення до КПК України дають можливість визначеному колу осіб (одному з близьких родичів або члену сім'ї, коло яких визначено КПК України, та/або захиснику померлого) наполягати на продовженні досудового розслідування з метою доведення невинуватості померлої особи, зняття питання про відшкодування збитків тощо, тобто її реабілітації.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України № 4651-VI від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

2. Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» № 2462-IX від 27.07.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2462-20#Text>.